

Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi

Aqrar Elm Mərkəzi

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat
Əkinçilik İnstitutunun

ELMİ ƏSƏRLƏRİ
MƏJMUƏSİ

XXIII JİLD

Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi

Aqrar Elm Mərkəzi

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Əkinçilik İnstitutunun

**ELMİ ƏSƏRLƏRİ
MƏCMUƏSİ**

XXIII CİLD

**“Müəllim” nəşriyyatı
Bakı-2012**

Redaksiya heyəti:

J.M.Təlai (*baş redaktor*)

J.Ə.Əliyev

Ə.J.Musayev

M.Q.Əhmədov

A.M.Abdullayev

M.Y.Rzayev

X.H.Rəhimova

S.M.Məmmədova

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Əkinçilik İnstitutunun Elmi Əsərləri Məcmuəsi. Bakı: “Müəllim” nəşriyyatı, 2012, 274 s.

Məcmuədə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Əkinçilik, MEA-nın Botanika, Genetik Ehtiyatlar və digər müvafiq İnstitutların son illərdə bitki genetik ehtiyatları, dənli taxıl, paxlalı və tütün bitkilərinin seleksiyası və toxumçuluğu, becərmə texnologiyaları, əkin dövriyyələrinin rolu, bitkilərin xəstəlik və zərərvericilərdən mühafizəsi, fiziologiya və biokimyası, genetika və biotexnologiyası və s. tətbiqi və fundamental sahələrdə əldə etdiyi nəticələr öz əksini tapmışdır.

M Ü N D Ə R İ C A T

<i>C.Ə.Əliyev, C.M.Talai, Ə.C.Musayev, M.Q.Əhmədov.</i> Əkinçilik İnstitutunun ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinə töhfələri	6
<i>A.A.Cahangirov, B. M. Əhmədov.</i> Qobustan Bölgə Təcrübə Stansiyası- 50 İldə.....	13

I. GENETİKA, SELEKSİYA VƏ TOXUMÇULUQ

<i>M.Abdullayev, F.Ş.Mahmudov, E.B.Əliyev, S.K.Hacıyeva, Q.M.Həsənova, S.A.Əhmədov, A.N.Məmmədova.</i> Şəki-Zaqatala bölgəsinin təmin olunmuş dəmyə şəraitində payızlıq yumşaq buğdanın seleksiyası.....	16
<i>S.A.Əbdulbağieva, A.A.Zamanoğlu, C.İ.Güseynov, İ.G.İbrahimoğlu.</i> Роль основных структурных элементов пшеницы в создании новых сортов.....	20
<i>T.İ.Allahverdiyev.</i> Torpaqda su çatışmazlığının yerli və introduksiya olunmuş buğda genotiplərinin məhsuldarlıq komponentlərinə təsiri.....	25
<i>Ə.B.Əliyev, Z.A.Məmmədov, A.M.Əbdullaev, D.Ş.M.Əliyev.</i> Современный генетический подход к ботанической классификации разновидностей вида мягкой пшеницы <i>Triticum aestivum</i> .34	
<i>S.A.Əliyev, S.M.Məmmədova, S.A.Əbdulbağieva, M.Ş.Şüküroğlu, İ.A.İsmayilov, N.S.Əhmədov.</i> Şəkinin nəmliklə qismən təmin olunmuş dəmyə şəraitində səpin və gübrə normalarının qarğıdalının məhsuldarlığına və toxumunun səpin keyfiyyətinə təsiri....	40
<i>F.Ə.Əhmədova.</i> Fakültativ və payızlıq buğdanın müşahidə pitomniklərinin (FAWON) qiymətləndirilməsi.....	47
<i>M.Q.Əhmədov, V.F.İbadov, Ə.C.Musayev.</i> Yeni payızlıq yumşaq buğda sortu - «Zirvə- 80».....	51
<i>B.M.Əhmədov, H.N.Həmidov, A.A.Cahangirov.</i> Dağlıq Şirvan bölgəsinin quraq dəmyə şəraitində payızlıq yumşaq buğdanın seleksiyası.....	55
<i>E.B.Əliyev.</i> Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Əkinçilik İnstitutunda aparılan genetik tədqiqatların inkişaf tarixi və əsas istiqamətləri.....	59
<i>L.Ə.Əmirov, R.S.Mirzəyev, Q.M.Həsənova, H.İ.Məmmədov.</i> Mərcimək qiymətli ərzaq bitkisi.....	64
<i>A.İ.Əsədova, E.B.Rəfiyev.</i> Vigna kolleksiyası nümunələrinin biomorfoloji göstəricilərinin tədqiqi.....	67

H.C.Həşimova, Ə.C.Musayev. İntroduksiya olunmuş arpa sortnünunələrinin Yuxarı Qarabağın suvarma zonasında tətbiqi.....	70
Q.A.Novruzlu. F ₁ -F ₂ arpa hibridlərinin nəslə ötürülməsi.....	73
Q.A.Novruzlu, C.Ə.Bayramova, Z.Ə.Qəribov. Stres faktorlara polerant arpa sortlarının duzlaşmaya məruz qalmış ərazilərdə və dəmyə şəraitində fermer təsərrüfatında sınağının nəticələri.....	77
Д.Н.Назиева. Влияние ауксина на генетическую целостность семян пшеницы индуцированных фактором старения.....	80
К.Б.Шихалиева. Коллекционная стратегия зернобобовых культур для актуальных и перспективных направлений селекции.....	82
С.М.Тəlai, А.А.Сəhangirov, Н.Н.Нəmidov. Dağlıq Şirvan şəraitində yeni yumşaq buğda genotiplərinin bioloji xüsusiyyətləri və məhsuldarlığı.....	86
А.А.Заманов, N.Y.Qasimov, N.M.Əhmədova. Yeni yonca sortlarının yaradılmasında kolleksiya tingliyinin əhəmiyyəti.....	91

II. FİZİOLOGİYA VƏ BİOTEXNOLOGİYA

R.T.Əliyev, Ş.İ.Naciyeva, Q.İ.Məcidova, X.Ş.Abışova, R.T.Mikayılova, L.S.Ablullayeva. Bərk buğda nümunələrinin quraqlıq və istilik streslərinə davamlılıq dərəcələrinə görə qiymətləndirilməsi.....	95
T.N.Hüseynova. tək noxudu (<i>Vigna</i>) nümunələrinin ətraf mühitin abiotik faktorların mənfi təsirinə adaptiv reaksiyasının öyrənilməsi.....	98
T.Г.Каргезов, С.Ш.Асадова, У.Ф.Ибрагимова, М.Г.Мамедова. Методический подход для определения степени адаптивности растений пшеницы путем моделирования нарастающего воздействия солевого стрессора.....	101
S.M.Rəsulova. Zəfəran bitkisinin (<i>Crocus sativa L.</i>) duzlu şəraitdə vegetativ və generativ orqanlarında dəy işkənliyin öyrənilməsi.....	106
X.N.Rüstəmov, С.М.Тəlai. Buğda genotiplərinin su rejimi göstəricilərinin öyrənilmə metodlarına dair.....	109
Н.Ф.Султанова, А.Г.Агаева, И.М.Гусейнова. Определения супероксид-аниона в инфицированных вирусами листьях овощных растений.....	117
T.H. Təmrazov, A.A.Zamanov. Arxitektonikasına görə fərqlənən buğda sortlarının fizioloji parametrlərinin dinamikasına quraqlığın təsiri	121
A.A.Zamanov, T.İ.Allahverdiyev, S.A.Abdulbaqiyeva, C.Ə.Bayramova. Buğda bitkisinin xəstəliklərin fotosintezin tensivliyinə təsiri.....	125

III. BİTKİ MÜHAFİZƏSİ

- A.M.Abdullayev, S.M.Məmmədova, S.KHacıyeva, Ş.R.Kərimova.* Payızlıq buğda nümunələrinin Abşeron şəraitində xəstəliklərə qarşı davamlılığı..... 131
- E.R.İbrahimov, M.H.Seidov* Sarı pas xəstəliyinin yumşaq buğda sortlarının məhsuldarıq və iqtisadi göstəricilərinə təsiri..... 134
- N.H.Əzizova, S.M.,Məmmədova, A.A.Cahangirov, H.N.Həmidov.* Ziyankar bağacığın Dağlıq Şirvan zonasmm taxıl əkinlərində zərərvericiliyi..... 140
- F.A.Xudayev.* Abşeron şəraitində bərk buğda hibridlərinin (F₂-F₄) sarı və qonur pas xəstəliklərinə davamlılığı..... 146
- H.X.Mamedova.* Оценка устойчивости внутри и межвидовых гибридов хлопчатника к биотическим (*Verticillium Dahliae Klebahn*) факторам среды..... 150
- H.M.Şıxlinski, K.H.Xiyavi, M.Ə.Əkrəmi.* Üzümün birinci nəsil (F1) hibridlərinin boz çürümə (*botrytis Cinerea pers.*) xəstəliyinə davamlılığının heterozis effektinin tədqiqi..... 154

IV. KEYFİYYƏT

- Q.M.Həsənova, S.A.İsmayılova, R.K.Uğurluyeva.* azərbaycan Elmi-Tədqiqat Əkinçilik İnstitutunun yumşaq buğda sortlarının toxum reproduksiyalarının keyfiyyət göstəricilərinin bölgələrdən asılılığı..... 161
- F.A.Xudayev.* Bərk buğdanın növdaxili hibrid (F₄) xətlərində keyfiyyət göstəricilərinin tədqiqi..... 165
- Q.Q.Qasimov, R.H.İsgəndərova, F.A.Kəsəmənli, V.N.Rüstəмова.* Qarğıdalı genotiplərində biokimyəvi göstəricilərin öyrənilməsi..... 169
- F.Ə.Kərimova.* Yumşaq buğda (*T.aestivum*) nümunələri dənələrində zülal və əvəzolunmaz amin turşularının təyini..... 172
- M.E.Madamova.* Изучение некоторых биохимических показателей в образцах твердой пшеницы..... 175
- S.M.Məmmədova, S.Ə.Dünyamalıyev, S.A.Abdulbaqiyeva, N.İ.Kərimov, H.S.Sofiyev.* Yeni məhsuldar və keyfiyyətli qarğıdalı sort və hibridlərinin yaradılması..... 178
- N.A.Mustafayeva, İ.A.Mustafayeva.* Noxud nümunələrində zülal və əvəzedilməz amin

turşularının təyini.....	183
<i>M.Y.Nəsrullayeva.</i> Arpa genotiplərinin əkin şəraitindən asılı olaraq biokimyəvi göstəricilərinin tədqiqi.....	185
<i>E.B.Rəfiyev.</i> Lobyə kolleksiyası nümunələrinin toxumlarında biokimyəvi göstəricilər..	188
<i>T.Y.Rüstəmov.</i> İnkişaf fazasından və çalım müddətindən asılı olaraq yonca bitkisinin keyfiyyət göstəriciləri və qidalılıq dəyəri.....	190
<i>L.Q.Sadıxova.</i> Tərəvəz lobyası və npxudunun kolleksiyası nümunələrində məhsulun əsas biokimyəvi və texnoloji göstəriciləri.....	195

V.BECƏRMƏ TEXNOLOGİYASI

<i>Ч.С.Алиев.</i> Повышение эффективности производства овощных культур.....	200
<i>İ.M.Cümşüdoğ.</i> Becərmə amillərinin payızlıq arpanın əlaqələnmə dərəcəsinə və məhsuldarlığın təsiri.....	203
<i>Z.S.Ellazov, Ə.C.Musayev, H.A.Feyzullayev.</i> Mütərəqqi səpin üsulları və səpin normalarının dənli taxıl bitkilərinin məhsuldarlığına və toxumun səpin keyfiyyətinə təsiri.....	209
<i>Ş.H.Əhmədov.</i> Gəncə-Qazax bölgəsinin suvarılan hissəsində səpin müddəti, səpin və gübrə normalarının payızlıq buğda sortlarının məhsuldarlığına təsiri.....	214
<i>A.M.Əliyev.</i> Sələf, səpin və gübrə normalarının payızlıq buğda sortlarının tarla cücərməsinə təsiri.....	219
<i>Ç.S.Əliyev, Q.A.Kazımov.</i> Suvarma şəraitində növbəli yem bitkiləri əkinlərinin əhəmiyyəti.....	223
<i>Q.A.Kazımov.</i> Yem çuğundurunun məhsuldarlığına və keyfiyyətinə bitki sıxlığının təsiri.....	226
<i>S.A.Quliyeva.</i> Tütün şitillərinin sahədə tutma faizinə torpaq nəmliyinin təsiri.....	230
<i>M.Y.Rzayev, Z.M.Abdullayeva.</i> Qısa rotasiyalı növbəli və fasiləsiz əkinlərdə sideratların, kök kütləsi və kövşən qalıqlarının bitkilərin məhsuldarlığına təsiri.....	233

VI. TORPAQŞÜNASLIQ VƏ AQROKİMYA

<i>N. Q. Hümmətoğ.</i> Torpaq makrostrukturunun qiymətləndirilməsi və aqreqatların paylanma xarakteristikası.....	237
<i>M.P.Babayev, V.H.Həsənoğ, B.N.İsmayilov.</i> Əkinçilik institutu Abşeron təcrübə təsərrüfatı sahəsi mədəniləşmiş suvarılan boz-qonurtorpaqlarının müasir morfogenetik	

diaqnostikası.....	245
<i>LM.Hacıməmmədov, S.R. Vəliyeva, S.A.Qəribova.</i> Azot gübrəsinin mənimsənilmə faizinə təsir edən amillər.....	252
<i>E.E.Məmmədov, B.N.İsmayilov, R.H.Aslanova.</i> Dağ-meşə qəhvəyi torpaqların kartof bitkisinin monokulturası şəraitində antropogen təkamülü.....	258
<i>S.A.Səfərli.</i> Ağsu rayonu üçün relyefin rəqəmsal modelinin hazırlanması və bu modelə əsasən məlumatların analizi.....	263
<i>R.N.Zeynalov.</i> Qobustan qış otağına bozqır və qurubozqır bitkiliyinin bəzi bitki formasiyalarının ekoloji və fitosenotik təhlil.....	268